

Sławomir Dalka

"Podstawa egzekucji sądowej (Tytuł wykonawczy)", Andrzej Marciniak, Łódź 1991 : [recenzja]

Palestra 36/1-2(409-410), 79-82

1992

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Andrzej Marciniak: „Podstawa egzekucji sądowej (Tytuł wykonawczy).” Łódź 1991, s. 237.

1. Recenzowana praca, aczkolwiek ma w pełni charakter naukowy, to jednak w znacznym stopniu wychodzi naprzeciw praktyce sądowego postępowania egzekucyjnego, a ponadto wypełnia istniejącą w tym zakresie lukę w literaturze procesowej. Składa się ona z pięciu rozdziałów oraz zawiera obszerną bibliografię.

2. W rozdziale I nawiązując m.in. do przepisów art. 776 i 797 k.p.c., Autor podkreśla ogólne znaczenie tytułu wykonawczego dla prawidłowego wszczęcia egzekucji, które wyraża się głównie w wytyczeniu przedmiotowych i podmiotowych granic egzekucji, przy czym zakres objętego tytułem roszczenia może być podważony zarzutami dłużnika w drodze powództwa opozycyjnego. Z kolei ograniczenie odpowiedzialności dłużnika musi odpowiadać warunkom określonym w art. 837 k.p.c. lub w innych przepisach szczególnych.

Rzeczą zaś oczywistą jest, że tytuł wykonawczy może być wydany nie tylko w postępowaniu cywilnym, ale także w postępowaniu karnym lub nawet w trybie niesądowym

Interesujący jest rys historyczny, w którym A. Marciniak nawiązuje do rzymskiej *actio iudicati* i *actio confessoria* (s. 15) oraz do egzekucji w kodyfikacji justyniańskiej. Podkreśla przy tym średniowieczną zasadę, w myśl której postępowania nie można rozpoczynać od egzekucji (s. 17) oraz tendencje europejskich kodyfikacji prawa procesowego w XIX w. do pewnego uniezależnienia organów egzekucyjnych od sądu procesowego.

W uwagach prawnoporównawczych Autor omawia ogólnie systemy egzekucyjne obowiązujące w Austrii, Czecho-Słowacji, Francji, Niemczech, Włoszech i w b. ZSRR.

3. W rozdziale II znajduje się omówienie zagadnień związanych z tytułem egzekucyjnym. Autor trafnie podkreśla, że przepis art. 777 k.p.c. ma charakter *ius cogens*, i dlatego jego zasięg działania nie może być wyłączony, zmieniony (co dotyczy także rozszerzenia kręgu różnych orzeczeń i aktów) lub ograniczony odmienną wolą stron (s.46). Spośród zaś różnych definicji tytułu egzekucyjnego wskazuje przede wszystkim na E. Wengerka. Polemizując jednocześnie z innymi autorami, A. Marciniak proponuje własną (oryginalną) definicję, w brzmieniu: „Tytuł egzekucyjny jest to określony ustawowo akt, ustalający istnienie normy prawnej indywidualno-konkretnej o charakterze nakazującym lub zakazującym, niezbędny do przymusowego urzeczywistnienia tej normy w drodze egzekucji” (s. 54).

Jeżeli chodzi o sądowe tytuły egzekucyjne (prawomocne i podlegające natychmiastowemu wykonaniu), to Autor zwraca uwagę na prawomocność formalną wskazanych przez niego orzeczeń oraz na natychmiastową wykonalność, która może nastąpić z mocy ustawy (por. np. art. 492 §1 i art. 578 k.p.c.) albo orzeczenia sądowego, nadającego rygor natychmiastowej wykonalności. Ciekawie przy tym przedstawia m.in. problematykę związaną z zawieszeniem rygoru natychmiastowej wykonalności.

Przechodząc do omówienia ugody sądowej i ugody zawartej w postępowaniu

pojedynczym (art. 777 pkt 1 k.p.c.), Autor trafnie stwierdza, że tytułami egzekucyjnymi nie mogą być ugody pozasądowe oraz takie ugody sądowe, które odsyłają do dalszych umów pozasądowych lub zawarte zostały z zastrzeżeniem przez strony prawa odstąpienia od nich w ciągu określonego terminu (s. 72). Interesujące jest także przedstawienie poglądów doktryny na temat roli art. 917 k.c. dla bytu prawnego ugody sądowej oraz możliwości zawarcia ugody sądowej pod warunkiem, chociaż szkoda, że A. Marciniak nie pogłębił problematyki tytułów egzekucyjnych zawierających warunki (por. s. 74-75). Szczególnie ciekawe są natomiast rozważania na temat wyroku sądu polubownego oraz ugody zawartej przed takim sądem, które dopiero po stwierdzeniu przez właściwy sąd państwowy ich wykonalności (art. 711 k.p.c.) stanowią tytuły egzekucyjne (s. 76-80). Autor zastanawia się przy tym nad relacjami zachodzącymi między art. 711 §3 i art. 712 k.p.c. Ponadto słusznie zauważa, że również warunkiem uznania wyroku sądu polubownego za tytuł egzekucyjny jest ustalenie, czy wyrok ten zasądza świadczenie.

Co się tyczy innych orzeczeń, ugod i aktów, to do tych tytułów, wskazanych ogólnie w art. 777 pkt 3 k.p.c., A. Marciniak zalicza 13 różnych aktów (s. 81-83). Chodzi tu m.in. o wyciągi z list wierzytelności ustalonych w toku postępowania upadłościowego lub układowego, ugody zawartą przed geodetą w sprawach o rozgraniczenie itd.

Sporo miejsca poświęcił Autor szczególnie aktowi notarialnemu, który rzadko jest wykorzystywany w praktyce, a przecież może zastąpić nieraz żmudny proces. Wydaje się, że przy omówieniu warunków koniecznych dla skuteczności tego aktu (por. art. 777 pkt 4 k.p.c.) A. Marciniak zbyt mało uwagi poświęcił terminowi zapłaty, uiszczenia lub wydania, skoro klauzulę wykonalności może

wierzyciel otrzymać dopiero wtedy, gdy termin ten nie zostanie dotrzymany.

Odrębnym zagadnieniem jest struktura tytułu egzekucyjnego, na którą składają się elementy przedmiotowe (określenie świadczenia, jakie ma być spełnione) i podmiotowe (oznaczenie wierzyciela i dłużnika). Są to składniki obligatoryjne, chociaż tytuł egzekucyjny może zawierać dodatkowe elementy, jak np. termin spełnienia świadczenia.

4. W rozdziale III, poświęconym klauzuli wykonalności, na uwagę zasługuje podkreślenie A. Marciniaka, że klauzula ta powinna zawierać stwierdzenie, iż tytuł uprawnia do egzekucji, a w razie potrzeby - oznaczenie zakresu egzekucji, zgodnie z art. 783 §1 k.p.c. Natomiast brzmienie klauzuli wykonalności powinno odpowiadać wymaganiom §213 regulaminu wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych.¹

Jeżeli chodzi o definicje klauzuli wykonalności, to Autor za rozpowszechnione i reprezentatywne uważa definicje autorstwa E. Wengerka i W. Siedleckiego (s. 112). Sam zaś wyróżnia w klauzuli wykonalności trzy niezbędne elementy, tzn. stwierdzenie sądu, że tytuł egzekucyjny uprawnia do egzekucji; polecenie i rozkaz sądu w stosunku do wszystkich zainteresowanych urzędów i osób, aby wykonały postanowienia tytułu egzekucyjnego lub udzieliły w tym zakresie pomocy oraz oznaczenie w razie potrzeby zakresu egzekucji (s. 113).

Jednocześnie Autor przeciwstawia się utożsamianiu postępowania egzekucyjnego z egzekucją, ponieważ, według niego, egzekucja może się odbywać tylko w ramach postępowania egzekucyjnego, a samo złożenie wniosku egzekucyjnego nie wszczyna jeszcze egzekucji (art. 796 k.p.c.). Interesujące są także wypowiedzi A. Marciniaka w odniesieniu do istniejącego sporu w doktrynie na temat związku, jaki zachodzi między wykonaniem a egzekucją.² Wydaje się, że można zgo-

dzić się z jego stanowiskiem, że „wykonanie” musi obejmować zarówno dobrowolną, jak i przymusową realizację obowiązku stwierdzonego tytułem egzekucyjnym (s. 120).

Mówiąc o przesłankach procesowych dopuszczalności postępowania egzekucyjnego, Autor stwierdza, że wyjątkiem w tym zakresie jest tzw. postępowanie klauzulowe, w którym sąd musi brać pod uwagę również pewne kwestie materialne warunkujące zasadność egzekucji, np. ziszczenie się warunku (s. 122). Eksponuje on przy tym autonomiczny charakter „postępowania klauzulowego” w stosunku do postępowania rozpoznawczego i postępowania egzekucyjnego we właściwym tego słowa znaczeniu (s. 126), co jest rzeczą sporną w doktrynie procesowej.³

W dyskusyjnej kwestii co do możliwości nadania ponownej klauzuli wykonalności w sytuacji, kiedy wierzyciel przeniósł wierzytelności na rzecz osoby trzeciej, A. Marciniak uważa, że brzmienie przepisów art. 788 §2 art. 790 i 791 k.p.c. potwierdza stanowisko, iż przewidziany w art. 788 §1 i 2 k.p.c. tryb nadawania klauzuli wykonalności może mieć w stosunku do tego samego tytułu egzekucyjnego wielokrotne zastosowanie. Dlatego nie ma potrzeby uchylania poprzedniej klauzuli (s. 143-144).

Z zagadnień szczegółowych na podkreślenie zasługuje pogląd Autora, że tytułowi egzekucyjnemu wydanemu przeciwko spółce jawnej można nadać klauzulę wykonalności przeciwko spółnikom tej spółki. Interesujące są też kwestie (dyskutowane obszernie w literaturze) dotyczące możliwości nadawania klauzuli wykonalności także przeciwko małżonkowi dłużnika, z ograniczeniem jego odpowiedzialności do majątku objętego wspólnością majątkową (s. 148-171).

5. W rozdziale IV pt. „Wydanie dalszych tytułów wykonawczych i ponowne wydanie tytułu wykonawczego”, Au-

tor zaznacza m.in., że przy wydawaniu dalszych tytułów wykonawczych powinien być oznaczony cel, któremu mają one służyć oraz ich liczba porządkowa. Do wydania kilku tytułów wykonawczych, w rozumieniu art. 793 k.p.c., dochodzi zatem wtedy, gdy klauzule wykonalności dotyczyć będą kilku dłużników lub różnych części świadczenia określonego w tytule egzekucyjnym, a także, gdy egzekucja ma być prowadzona na rzecz kilku osób (s. 174).

Ponowne zaś wydanie tytułu wykonawczego, zgodnie z art. 794 k.p.c., może nastąpić tylko w wypadku niezawinionego utracenia tytułu pierwotnego i powinien on odpowiadać ściśle treści tytułu utraconego (s. 192). Autor ciekawie przedstawia sprzeczne poglądy różnych przedstawicieli doktryny oraz orzecznictwo Sądu Najwyższego.

6. W rozdziale V („Inne tytuły wykonawcze”) A. Marciniak omówił najpierw tytuły wykonawcze sądowe karne z powołaniem się na art. 125 i in. k.k.w. w zakresie egzekucji kary grzywny, na wiązek itp., gdzie dla egzekucji wystarcza decyzja sądu o opatrzeniu orzeczenia wzmianką o jego wykonalności. Wskazał ponadto, że w trybie egzekucji sądowej egzekwuje się również cywilne roszczenia majątkowe orzeczone w postępowaniu karnym. Chodzi tu o przepisy art. 94 k.p.k. i art. 200 k.k.w. Tytułami egzekucyjnymi w postępowaniu karnym są również ugody sądowe (przy powództwach adhezyjnych lub zawartych na posiedzeniu pojednawczym) w sprawach z oskarżenia prywatnego).

Jeżeli chodzi o tytuły wykonawcze niesądowe, to Autor zalicza do nich: a) tytuły wykonawcze administracyjne, b) tytuły wykonawcze bankowe, i c) tytuły wykonawcze wojskowe w zakresie odpowiedzialności materialnej żołnierzy za szkody wyrządzone jednostce wojskowej.

Sławomir Dalka

Przypisy

- ¹ Por. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 grudnia 1987 r. (Dz.U. Nr 38, poz. 218 z późn. zm.).
- ² Por. np. W. S i e d l e c k i: Przemiany polskiego prawa egzekucyjnego, NP 1954, nr 12, s. 5; F. Z e d l e r: Dochodzenie roszczeń majątkowych od małżonków, Warszawa 1976, s. 147; H. M ą d r z a k: Przymusowe zaspokojenie wierzyciela z tytułu długu jednego z małżonków, Warszawa 1977, s. 85 oraz K. K o r z a n: Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych, Warszawa 1986, s. 86 i n., który proponuje nazwać materię księgi II części II k.p.c., jako „postępowanie wykonawcze”.
- ³ Jedni autorzy (jak np. F. Z e d l e r: Dochodzenie roszczeń..., s. 146 i n., który powołuje się na E. Wengerka i W. Siedleckiego) zaliczają postępowanie o nadaniu klauzuli wykonalności do postępowania egzekucyjnego w szerokim tego słowa znaczeniu. Inni natomiast zajmują skrajnie przeciwstawne stanowisko. Według nich (można tu np. wymienić J. J o d ł o w s k i e g o: Recenzja pracy E. Wengerka pt. Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych, Warszawa 1970, PiP 1971, nr 10, s. 641 i n.) postępowanie klauzulowe jest odrębnym postępowaniem i nie może być zaliczone do postępowania egzekucyjnego. Do tego stanowiska skłania się również K. K o r z a n (Sądowe postępowanie..., s. 238). Natomiast A. M a r c i n i a k (s. 126) uważa, że: „Stosunkowo szerokie zainteresowanie doktryny charakterem prawnym postępowania o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności doprowadziło do wyjaśnienia wielu istniejących na tym tle wątpliwości”.